

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA SPOR TEKKELERİ VE KULÜPLEŞME SPORT TEKKES AND INSTITUTIONALIZATION IN OTTOMAN EMPIRE

Osman İMAMOĞLU*
Mehmet ÇEBİ**
İzzet İSLAMOĞLU***
Bade YAMAK****

Öz

Bu çalışmada Osmanlı imparatorluğunda spor tekkeleri ve onların modern kulüpleşmeye etkileri araştırılmıştır. Literatür taraması yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde tekkelerin yapısı ve yaptıkları hizmetlerin açıklanması ile günümüz spor kulüplerine değişik yönlerden katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sportif amaçlı okçuluk ve güreş tekkeleri bulunmaktadır. Spor Tekkeleri, Türk kültür tarihinde önemli roller üstlenmişlerdir. Hem Selçuklu devleti hem de Osmanlı imparatorluğunun her döneminde ilmi, sosyal, ekonomik ve siyasi hayata etkileri olmuştur. Tekkeler güçlü ve kuvvetli insan yetiştirilmesi, sosyal ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi, halkları kaynaştırma ve eğlendirme aracı olarak birçok işlevleri yerine getirmişlerdir. Tekkeler birer eğitim ve hizmet kurumu olmakla birlikte toplumda sportif faaliyetlerin öncülüğünü de yapan birer spor yurtlarıydı. Belli bir düzen içerisinde kuruluşları ve işletim sistemleri vardı. Tekkelerin özellikle yapısal ve organizasyonel anlamda günümüz kulüplerinde daha gelişmiş yönleri vardır. Bugünkü kulüpleşmenin sosyal temelleri o dönemler Osmanlı imparatorluğunda hayata geçmiştir. İhtiyaç duyulan yerlerde devlet desteği ile açıldıkları ve vakıf anlayışı ile işletildikleri görülmüştür.

Osmanlı imparatorluğunda değişik yerlerde açılan güreş tekkelerinin işletilme şekilleri, orada eğitim alan ve barınan pehlivanların ve genelde sporcuların çalışma yöntemlerinin günümüzde bile geçerliliğini koruyacak kadar ileri ve modern olduğu sonucuna varılmıştır. Osmanlıdaki spor tekkeleri günümüzdeki kulüp anlayışından daha ileri seviyede hizmet etmekteydiler. Bu hizmetlerin bir kısmı Türkiye'deki spor federasyonlarınca ancak yapılabilmektedir. Günümüzdeki spor kulüplerin ve federasyonların durumları idari, mali ve sportif yönden geliştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Sporcu, spor tekkeleri

Abstract

In this study sport lodges and their impact on modern institutionalization are examined. The literature has been reviewed. It is thought that explanation of the structures and services of sport lodges in Ottoman period will contribute to sport clubs in various aspects. Sport lodges have had important roles in Turkish Cultural History. They had impact on scientific social economic and political life both in Seljuk and Ottoman Empire. They carried out numerous functions as a tool of bringing up strong individuals, improvement of social and cultural collaboration integration and entertainment of people. Lodges were education and service institutions as well as sport residences which functioned as the pioneer of sport activities in community. They had their management systems and institutions. They had more advanced features than modern clubs in terms of structure and organization Today's social foundations of institutionalization were implemented in Ottoman Empire. They were observed to have been opened with state support and run with endowment understanding

It has been concluded that the management styles of wrestling lodges which were opened in various places in Ottoman Empire, wrestlers who were trained and accommodated there and generally the training methods of athletes were as modern and advanced as they are valid even today. The sport lodges served in a more advanced level than the modern club perception. Some parts of these services can be implemented by Turkish sport federation only nowadays. Conditions of Sport clubs in present days must be improved in terms of administration financial and sport.

Keywords: Athlete, Sports Tekkes

GİRİŞ

Osmanlı güreş tekkeleri işleyiş yapısı ve etkileri bakımından Türk kültüründe önemli bir yer tutarlar. Bu tekkeler sadece sportif işlerle uğraşmamışlardır. Sosyal hayata katkıları olmuştur. Örneğin; Han, hamam, iş yerleri vb. vakfiyeleriyle esnafa canlılık ve dinamizm kazandırmışlardır. Osmanlı spor teşkilatı en gelişmiş seviyeye 17. yüzyılda ulaşmıştır. Özellikle okçuluk ve güreş tekkeleri, halk tarafından oldukça ilgi gören yerlerdir. Zaten bu kurumların daha sonra meslek kuruluşlarıyla (Ahi) birleşerek bütünleştiği ve böylece her meslek gurubunun belli sayıda sporcuyu sahiplendiği görülmüştür. Tekkelerin

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi.

*** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi.

**** Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi.

(spor kulüpleri), okçuluğun yanı sıra, avcılık, dağcılık, atıcılık, binicilik, cirit, güreş, atletizm (ağırılık kaldırma, koşu sporları, yüksek ve uzun atlama), su sporları, topuz kaldırma ve kılıçla çarpışma gibi sportif faaliyetlerde bulunmaktaydılar (Taşmektepligil ve ark., 2011). Tekkelerde hem dinsel hem de sportif yapılanma vardı. Güreş tekkesi dervişleri kudemeye göre “Talip, Acemi, Kalfa ve Ustalık” şeklinde dört kategoride sınıflandırılırdı (Türkmen, 2017). 20. yüzyıl öncesi, Osmanlı İmparatorluğunda güreş tutan her pehlivanın ya onu koruyup besleyen bir tekkesi, ya aynı işlevi üstlenen bir hamisi vardı (Tutkun, 2017). Güreş tekkesi Osmanlı devletini çoğunluğa karşı koruyacak dinç ve eğitilmiş erler yetiştirmek adına aynı zamanda da sağlam bir toplum yapısının oluşması için büyük önem arz etmektedir (Öztürk ve ark., 2017). Osmanlı kaynaklarında güreş tekkesi; “küştig’ran/ küşti-g’ran”, “küşti-ca”, “pehlivânân tekyesi”, “güreşçiler tekkesi”, “pehlivan mektebi” adları ile geçmektedir. Devletin birçok sosyo-kültürel ve ekonomik işlevlerini de yerine getiren bu tekkeseler, aynı zamanda faaliyet gösterdikleri coğrafyalarda halklar tarafından da benimsenmişlerdir. Osmanlı güreş tekkesi, yapısı ve etkileri bakımından Türk kültürünün temelini oluşturan en önemli kurumlardan biriydi (Türkmen, 2016; Sevecen, 2011). Bu çalışmada Osmanlı imparatorluğunda spor tekkesi ve onların modern kulüpleşmeye etkileri araştırılmıştır. O devirlerde kulüplerde yapılan çalışmaların günümüz spor kulüplerine değişik yönlerden katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gelişme ve Sonuç:

Sosyal hayatın gelişiminde bilim ve sanatın yeri yanında sporun yeri de önemli ve gereklidir. Spor, toplumu oluşturan her bir insanın hem ruhsal hem de bedensel sağlıklı bir yaşam sürmesinde en etkili araçlardan biridir. Günümüzde kulüp ve spor merkezleri çatısı altında insanların veya grupların hizmetine sunulan bazı organizasyon ve programlar, ne yazık ki, insanların bedenleriyle birlikte karakterlerini de şekillendirecek, olumlu davranışlar öğretecek ruhsal ve ahlaki gelişimine destek vermeden çok uzaktır. Tek taraflı bu düşünce sistemi, gerek bireysel gerekse takım halinde gerçekleştirilen bazı organizasyonlarda sporsever kişileri üzen, ilgisini azaltan, zevk vermek yerine onları strese sokmaktadır. Tekkeseler, Türk kültür tarihinde önemli bir görev üstlenmişlerdir. Tarihte hem Selçuklu devleti hem de Osmanlı imparatorluğu döneminde ilmi yönden, sosyal ve iktisadi hayat yönünden önemli katkılar sağlamışlardır (İmamoğlu ve ark.,1999).

Osmanlıda tekkeselerde Savaş eğitime ve Askeri hiyerarşiye uyum sağlamaya yönelik bir yapılanma söz konusu idi. Tekkeseleri güreş ve okçuluk branşlarında hizmette görmekteyiz. Özellikle güreş tekkesi Osmanlı zamanında, hemen her önemli yerleşim merkezinde kurulmuş müesseselerdir. Amaçları arasında güreşçi yetiştirmek vardır. Dolayısı ile Güreş tekkesi, spor okulu statüsündedir. Osmanlı döneminde kurulan bazı güreş tekkesi; İlk Osmanlı güreş tekkesi; 1358 Orhan Gazi zamanında kurulan “Bursa Güreşçiler Tekkesidir.” Daha sonra Edirne Güreşçiler Tekkesi; Orhan Gazi’nin oğlu, I. Murat Gazi tarafından Edirne’nin fethinden sonra kurulmuştur. Onu Manisa Güreşçiler Tekkesi kurulması takip etmiştir. Bu tekke II. Murat tarafından (1445) okçular tekkesi ile birlikte yaptırılmıştır. İstanbul’daki Güreş (Pehlivan) Tekkesinin en büyüğü Zeyrek yokuşunda olduğu ve 300 Pehlivanın burada antrenman yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca Konya’da “Güreşçiler Mahallesi” bulunmaktaydı. Bulgaristan Deli Orman bölgesinde kurulan; Demir Baba Tekkesinde (16.yüzyıl - Kanuni Sultan Süleyman dönemi) çok sayıda pehlivan yetiştirilmiştir. Yine Mekke, Cidde, Mısır, İskenderiye, Şam, Urfa, Halep, Maraş, Amasya, Tokat, Ankara, Kütahya, Akhisar, Gelibolu, Üsküp, İpsala, Diyarbakır, Balıkesir, Belgrat da güreş tekkesi bulunmaktaydı. Osmanlıda kurulmuş güreş tekkesi, aslında bir yaşam tarzının, dünya görüşünün ve spor anlayışının ortak ürünüdür. Güreş tekkesi güreşçilerin ve diğer sporcuların konakladığı ve idman yaptıkları yerler olarak bilinmektedir. Ayrıca, Büyük yerleşim merkezlerinde çok sporlu, çok sporcusu olan bölgelerde zamanla Vakıf yönetimine gidildiği belirtilmiştir. Tekke ve Vakıf ilişkisi Anadolu da uzun süre devam etmiştir. Ok atmak için “Ok Meydanları” kurulmuştur. İlk bilinen ok meydanı; Orhan Bey zamanında Bursa da kurulmuştur. Fetihden sonra, Edirne’ye, İstanbul’a (Okmeydanı) ve Kahire’ye okçu tekkesi ve meydanları açılmıştır. İstanbul’da ise birden fazla meydan yerleri kurulmuştur (<https://acikders.ankara.edu.tr>).

Tekkeler, faal oldukları en parlak dönemlerinde sanat alanında (hat, musiki, ebru), sosyal yardımlaşma alanında (kervansaray, misafirhane), sağlıkla ilgili faaliyetlerde (miskinler tekkesi, karantina ve tecrit hizmetleri), ekonomik durumda (Ahi zaviyeleri), vatan savunması ve savaşta (Ocak-ı Bektaşiyân), sportif amaçlı faaliyetlerde (okçu ve güreş tekkesi) kısacası sosyal hayatın her yerinde etkili olmuşlardır. Yaşamın ortaya koyduğu gerçeklerin bilinmesi, sosyal ilişkilerin denge içerisinde olması, adap ve terbiyenin, ruh ve beden eğitilmesi ve terbiye edilmesi tekkeselerin temel hedefleri içerisinde bulunmakta idi (Türkmen ve Demirhan, 2014; Türkmen ve Demirhan, 2015).

Tekkeler o devirlerde, birer eğitim ve hizmet kurumu olmanın yanında, vücut kültürünün önemini kabul eden bir toplumda sportif faaliyetlerin önderliğini de yapan kurumlardı. Kuruluş yılları Osmanlı

devletinde ruhsal yönden gelişimle birlikte, vücut kültürünün de çok değerli olduğu görülmüştür. Osman Bey'in devletin kurulduğunu ilanı ile birlikte imparatorluğa doğru hızla adımlar atılmaya başlanmıştır. Osmanlı devletinin büyümesinde, yeni fetihlerin gerçekleştirilmesinde güçlü insanlara ve askerlere ihtiyaç duyuluyordu. Bu insanların yetişmesinde sporlar önemli idi. Bu sporlar arasında Avcılık, cirit, cevğân (çöğen), binicilik, at yarışları, matrakçılık, tomakçılık cündî sporları öne çıkmıştır. Bunlara güreş ve ok atıcılığı ilk yıllardan itibaren ayrılmaz spor dalları olarak eklenmektedir. Osmanlı döneminde savaş aletleri kullanma bir çeşit sportif gösteriye dönüşmüştür. O zamanlardaki düşüncenin felsefesi; "Ok atmak, kılıç-kalkan, kopuz, at ve güreş idmanları yapmak, mukaddemat-ı cihat (cihada başlangıç), Resulullah'ın sanatıdır" gerçeği üzerine yerleşmiştir (Taşmektepligil ve ark., 2011; İmamoğlu ve ark., 1999).

Osmanlı devletinin kuruluş yılları da dahil fetih, zafer ve galibiyetleri içeren fütuhat dönemlerinde boyunduruk altına alınan her yeni yere bir tekke kurulmuştur. Bu tekkelerin yakınında veya içerisinde o dönemde yaygın olan okçuluk, güreş ve binicilik gibi tüm sporların yapılmasına destek verilmiştir. Sporun tekkelerle bütünleşmesi, tekkelere spor alanlarının vakfedilmesiyle önceki dönemlere göre daha da gelişmesine neden olmuştur. Bursa'nın fethi sonrası Orhan Bey'in eşi Nilüfer Hatun, pehlivanların güreşmesi için Pınarbaşı Meydanı'nı vakfetmiştir ve buraya Osmanlılar tarafından ilk güreşçiler tekkesi kurulmuştur. İkinci güreş tekkesi ise Edirne Tekkesidir. Bu tekke 1363-1389 tarihleri arasında Edirne'nin fethiyle Murat Hüdavendigar tarafından yaptırılmıştır. İstanbul'un fethi edilmesinden sonra ise "Pehlivan Sücca Tekkesi" adıyla bir güreşçiler/pehlivanlar tekkesi daha faaliyete geçmiştir. Osmanlı halklarında savaş aletlerinin kullanımı bir çeşit sportif gösteriye dönüşmüştür. Sportif gösterilerin içinde, Halkı ve devleti de işin içine çeken bir sistem bulunmaktadır. Osmanlı devletinde spor, sadece geçici heves ve ilgi için yapılmıyordu. Güçlü insanlar oluşturmak ve toplumlu sosyal yönden kaynaştırmak önemli idi. Bunu kurumsal teşekküller ve eğitim kurumları ile gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Cündî teşekkülleri: kemankeş tekkeleri, okçu tekkeleri, zorhâneler hem spor kulüpleri, hem spor okul ve salonları olarak görülür. Hatta bunlar kurum kültüründeki kurum mensuplarının uyumunda kullanılan ana unsurları, bütün incelikleriyle değerlendirmişlerdir (İmamoğlu, 2013; Türkmen ve Demirhan, 2014). Bu unsurlar "temel değerler, lider ve kahramanlar, hikâye ve efsaneler, tören ve semboller" olarak sayılabilir. Çünkü Osmanlı devletinde spor tekkeleri, istenilen insan şeklini ortaya çıkarma ve başarıda devamlılığı amaçlamışlardır. Spor Osmanlı Devleti'ni kuran aşiret halkının bir yaşam şekli olarak algılanabilir. Kız olsun erkek olsun her çocuk, küçük yaştan itibaren ata binmek ve güreş yapmayı öğrenmek zorundaydı. Yine 7 yaşından sonra ok atmayı, biraz daha büyüünce de ava gitmeyi, kılıç kullanmayı, gürz sallamayı öğreniyorlardı. Daha sonrada yaşı ilerledikçe savaşa gidebilecek eğitim alınıyordu. Her gencin amacı: "Alp" ünvanını almak idi. Çünkü Alp ünvanlı alan kişiler komple sporcu, kahraman ve savaşçı insanlar idiler. Zaten hazırlık aşamasında o zamanlar spor; iyi bir savaşçı olmak için yapılmıştır. Aslında, sporla iç içe yaşam şekli, Asya'dan getirilen şekliyle kalmamıştır. O zamanla devlet her yönü ile büyüdükçe, kurumlaşarak yerleşip kökleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda güreşe özel önem verilmiştir. Vakıf özelliğinde olan özerk güreş teşkilatları oluşturularak sporun Osmanlı devletinde kurumsallaşması sağlanmıştır (İmamoğlu, 2015a; Türkmen ve Demirhan, 2015).

Osmanlı döneminde değişik bölgelerde kurulan güreş tekkelerinin çalışma yöntemleri o devrin en modern sistemleri olarak kabul edilir. Hatta günümüzde bile geçerliliğini koruyacak kadar ileri ve modern organizasyon ve çalışma sistemleri vardı. Osmanlı devletinin bazı dönemlerinde genç bir pehlivanın ilk defa kispet giymesi önemli bir durumdu. Bugün sünnet olacak çocuk için yapılan düğün ve organizasyon gibi önemli idi. Meşhur pehlivanlar da, yetiştikleri bölge halkı için önemli bir övünç kaynağı sayılırdı. Değişik nedenlerle tekkeler ve genel olarak onlarda istihdam edilen pehlivanlar halk tarafından sürekli maddi ve manevi destek görmüşlerdir. Osmanlı imparatorluğu saraylarında padişahlar gösteriler için "Hasan Pehlivan Bölüğü" kurdurulmuştur. Özellikle, Sultan IV. Murat ve Sultan Abdülaziz padişahlıkları dönemlerinde, Osmanlı devletine mensup pehlivanlarına büyük değer verilmiştir. Padişahların huzurunda yapılan güreşlere "Huzur Güreşi" adı verilmiştir. 19. yüzyılda padişah Sultan Abdülaziz'in güreşe olan ilgi ve desteği ile Türklerde güreş altın çağlarından birini yaşamıştır (Bakırcı ve Türkan, 2013; Bayraktar ve ark., 2012).

1. Güreş Tekkeleri

Ferdî bir spor dalı olarak görünen güreşin, daha çok mistik ve dinî çağrışımlı kavramlarla bir ilişkisi vardır. Güreş sporunun Türk toplumunda İslâm öncesinde de yaygın olduğu bilinmektedir. Hatta o devirlerde sadece erkeklerin değil, kadınların da yaptığı bir spor olma özelliğini göstermiştir. Dede Korkut kitabelerinde anlatılan, Bamsı Beyrek'in evleneceği insanda aradığı özellikler, hem güreşin hem de yiğitlik duygusunun toplumun her kesiminde ne kadar değerli olduğunu göstermektedir. Beyrek, kendisi için "yerinden doğrulmadan kalkan, atına binmeden binen, düşmana varmadan baş getiren" bir kız

istemektedir. İstedığı Banu Çiçek de bu konuda ondan çok farklı değildir. Eşi olmak isteyen; ata binme, ok atma ve güreş yapmada kendisini yenmesini istemiştir. Bamsı Beyrek-Banu Çiçek arasında cereyan eden durumun Anadolu'da, Maraşlı Yörük kızı ve eşi gibi arasında geçtiği de bilinmektedir. Bayramlar, doğum şöenleri, düğünler, pazar-panayır kurma vb. millî-dini ve sosyal günlerde güreş tutmak töre veya gelenek haline gelmiştir. İslâm dinine girildikten sonra ise bu sporu benimseyip yaygınlaştırmada milliliğe, peygamber sporu olarak kabul gördüğünden dinî destek de sağlanmıştır. Güreş, başta padişah ve saray halkı olmak üzere, saraylarda korunan ve desteklenen bir spordur. Saray dışında ise genel olarak güreşin geliştirilmesi spor tekkeleri ile olmuştur. Tekke, yaygın olarak inanıldığının zıttı olarak sadece tarikat işi ile uğraşan insanlara ait yerler değildir. Değişik meslek gruplarının da tekke ve zaviyeleri bulunmaktaydı. Orada raks, spor, bedeni eğitim, misafir ağırlama, yardım etme, tedavi ve tecrid (cüzam tedavisi) yapılmakta; değişik mesleklerin (debbağ, çiftçi, miskinler tekkesi gibi) tekkeleri bulunmaktadır (Türkmen ve Demirhan, 2015; <https://pehlivanblog>; <http://www.gureshakemleri.org>).

Osmanlı devrinde kurulan güreş tekkelerinden bazıları şunlardır:

1. Orhan Gazi zamanında (1358) açılan Bursa Güreşçiler Tekkesi
2. I. Murad Gazi (1359- 1389) tarafından Edirne'nin fethinden sonra açılan Edirne Güreşçiler Tekkesi
3. II. Murad (1445) tarafından Okçular Tekkesi ile birlikte yaptırılan Manisa Güreşçiler Tekkesi
4. İstanbul'da Pehlivan Şüca Tekkesi ve Pehlivan Demir Tekkesi
5. Konya Güreşçiler Demir Baba Tekkesi (Bulgaristan-Deliorman Bölgesi'nde).

Ayrıca Mekke, Cidde, Mısır, İskenderiye, Lâzkiye, Şam, Urfa, Halep, Maraş, Amasya, Tokat, Ankara, Tire, Kütahya, Bergama, Akhisar, Yenice, Üsküp, Gelibolu, İpsala, Ustrumca, Avlonya, Diyarbakır, Balıkesir, Belgrad, Bağdad'da da güreş tekkeleri bulunmaktadır. Güreş tekkelerinin, bir hayat tarzının, dünya görüşünün ve spor anlayışının ortak ürünü olarak, bütün Osmanlı yerleşim birimlerinde var olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

2. Okçu Tekkeleri

Okçuluk, bir avlanma, savaşlarda savunma ve saldırı aracı ve spor dalı olarak eski Türklerde olduğu gibi Selçuklu ve Osmanlı devletinde de köklü bir tarihe sahiptir. Dolayısıyla yaya olarak yapılma yanında at üstünde eğitimi ve kullanımı olmuştur. Atış amacına uygun sesler çıkaran oklar yapılmıştır. Ok; yapımı, rengi ve şekli ile işaret ve haberleşme aracı olaraktan kullanılmıştır. İslâm inancıyla, okçuluk peygamber sporu olarak yüceltilmiştir. Güreşte nasıl Hz. Hamza güreşçilerin pîri ise, okçuların pîri de sahabeden Sa'd b. Ebi Vakkas olarak tarihe not düşülmüştür. Osmanlılar birçok konuda olduğu gibi okçulukta da mevcut bulunan köklü kültürü geliştirmiş ve kurumlaştırmıştır. Sadece okçuluk konusunda kurumlaşma, askerî ihtiyacını karşılama amacı ile sınırlı kalmamıştır. Örneğin II. Selim'den sonra savaşlarda ok-yay kullanılmadı. Ama okçuluk, tekkeleriyle birlikte 19. yüzyıl sonuna kadar devam etti. Türklerde tarihî seyir kesintiye uğrasa da dünyada okçuluk ilgi artarak devam etmiştir. Osmanlılar ok atıcı (kemankeş) yetiştirmek için tekkeler, talimhâneler ve ok meydanları yapmışlardır. Bu tür yerler sadece birer bina olarak hazırlanıp bırakılmamıştır. Başlarına iyi yetiştirilmiş, yeterli ve yetenekli kişiler verilip, kuralları konarak, başarılı okçular ödüllendirilerek işletilip devamlı gündemde kalmışlardır. Osmanlı devrinin şimdiye kadar bilinen ilk ok meydanı, Orhan Bey zamanına aittir ve Bursa ilindedir. Osmanlı feth ettiği yerlerde özellikle Edirne'ye, İstanbul'a ve Kahire'ye okçu tekkeleri açmıştır. Hatta bütün önemli merkezlerde en az birer, İstanbul gibi büyük şehirlerde birden fazla tekke ve meydan yerleri kurulmuştur. İstanbul Okçular Tekkesi, böyle düşündürecek durumdadır. İstanbul Okçular Tekkesi, Kasımpaşa ile Darülaceze arasında bulunan Okmeydanı'ndadır. Ortada duvarlarla çevrili geniş bir avlusu, iki katlı ve cami ile bitişik, ahşap tek çatı altında ve iki kapılı bir mekân olarak tanımlanır. Avlu duvarının kuzey-doğu köşesinde tekkeden ayrı, haremlige sahip bir köşkü (kasr) ve onun iki yanındaki duvarlar boyunca peykeli hizmetkâr odaları bulunur. Tekkenin mescidini, Fatih Sultan Mehmet, mutfağını oğlu II. Beyazid (1481-1512) yaptırmıştır. Tekke giriş kapısının sol tarafında Meydan (Semahâne) denilen büyük salon bulunmaktadır. Meydan odasının üç tarafı minderlerle çevrilidir. Duvarlarda, pencere aralarında ahşap dolaplıklar, bunların üzerinde tepe pencereleri ve raflar yer almaktadır. Dolaplara, kemankeşlikle ilgili kitaplar, emirnameler, Okmeydanı'na ait kayıt defterleri konmaktadır. Ayrıca okçular, geldiklerinde ok ve yaylarını bu dolaplara koyup, abdest alıp-namaz kılmaktadırlar. Duvarlara ok kurları, yaylar, kemanlar, okçulukla ilgili "hat"lar asılmaktadır Güreşçiler tekkesindeki müze, hatıraları eğitim amaçlı yaşatma düşüncesi, Okçular Tekkesinde de görülmektedir. Okçular Tekkesi'nin yerleşmiş kurallarına göre belirlenen görevlileri vardır. Tekkenin baş sorumlusu ve otoritesi, okçu "pehlivanların" en "reşid ve akıllı" olanları arasından seçilen kişidir. Bu kişiye "bin yüzücü" denilir. Her okçunun, "bin yüzücü" olması mümkün değildir. Sporcular, 900'cü, 1000'ci ve

1100'cü diye sınıflara ayrılmaktadır. Bu rakamlar, ok menzilleri (atış uzaklığı) ile bağlantılıdır. Okçuluk Teknesi'nin başına, sporcuların sadece en olgun ve akıllısı değil, aynı zamanda en başarılısı seçilmektedir. Tekkenin, "hakem" görevini yürüten, görev adlarına "havacı" denen yetkilileri ile ihtiyarların emrinde altı adet "korucu" bulunurdu. Korucular, onların yardımcılarıdır. Tekke ve Ok Meydanı'nın, güvenlik ve asayişinden sorumlu olan "Meydan Nâzırı", 1826'ya kadar Yeniçeri Ağasıdır. Yeniçerilik kaldırıldıktan sonra, Meydan Nâzırlığı görevi, Kaptan-ı Derya'ya verilmiştir. Okçu pehlivanlardan biri, meydan usul ve âdâbına aykırı iş yaparsa, ihtiyarlar; önce dil ile uyarır, ardından yanlış devam ederse, Meydan Nâzırı'na bildirerek hizaya çekilmesini sağlarlardı. Tekkenin, "hakem" görevini yürüten, görev adlarına "havacı" denen yetkilileri ile ihtiyarların emrinde altı adet "korucu" bulunurdu. Korucular, onların yardımcılarıdır. Tekke ve Ok Meydanı'nın, güvenlik ve asayişinden sorumlu olan "Meydan Nâzırı", 1826'ya kadar Yeniçeri Ağasıdır. Yeniçerilik kaldırıldıktan sonra, Meydan Nâzırlığı görevi, Kaptan-ı Derya'ya verilmiştir. Okçu pehlivanlardan biri, meydan usul ve âdâbına aykırı iş yaparsa, ihtiyarlar; önce dil ile uyarır, ardından yanlış devam ederse, Meydan Nâzırı'na bildirerek hizaya çekilmesini sağlarlardı. Vakıfların gücü; spor kuruluşlarının yaygın desteklenmesinin, koruyucu sistemin büyümesinin kaynaklarından biri olmuştur. Bu açıdan Osmanlı sporu, sanıldığı gibi "bir elit zümre lüksü" değil, halk tabanı olan çok yönlü bir etkinliktir (İmamoğlu, 2015a; Kahraman, 1995; Türkmen ve Demirhan, 2015; Türkmen ve Ceylan, 2018).

Güreş tekkeleri Türk halk inancı gereği sosyal-dini zümreler tarafından örgütlendiği, bu kurumlar için motive edici bir güç etkeni oldukları anlaşılmıştır. Sporcu ve özelde ise Güreş tekkelerine alınan sporcuların buralarda güreş eğitimi yanında diğer önemli sporları da beraberinde yaptıkları bilinmektedir. Burada yetişen pehlivanlara devlet kadrolarında önemli yerler verilmiştir. Ayrıca tekkeler ve vakfiyeler, sosyal bütünleşme sağlamalarının yanında Osmanlı devletinde birçok sosyal ve ekonomik fonksiyonları da gerçekleştirmişlerdir (Türkmen, 2016). Güreş tekkelerinin sadece sporla veya güreşle ilgilenmedikleri değişik roller üstlendiği bilinmektedir. Örneğin Güreş tekkelerinin büyük bir kısmı daha önce hiçbir yerleşime açılmamış yerlere kuruluyordu. Tekkelerin yöneticileri buralardaki kullanılmayan arazileri tarıma açarak oralara yerleşimi teşvik etmişlerdir. Hatta devletin karakol görevini gönüllü bir şekilde yerine getirmiş ve askeri hizmette bulunmuşlardır. Yine Osmanlı devleti sıkıştığı zaman gönüllü birlikler bile oluşturmuşlardır. Statü, dil ve din ayırımı yapılmaksızın yolcu ve yoksullar başta olmak üzere, her gelen geçeni mükemmel bir şekilde ağırlamışlardır (Türkmen, 2016). Bugünkü spor kulüplerinin birçoğunun bu tür faaliyetleri yapabilecek ne güçleri nede o felsefeye sahip yöneticileri vardır. O zamanki güreş tekkeleri aslında kulüplerden güçlü hatta bugünkü anlamda federasyon düzeyinde hatta daha fazla etkileri vardı. Bilindiği üzere bugünkü kulüplerin sporcularını barındırma besleme ve eğitim verme yanında federasyonların millî takım sporcularını antrenman yaptırma, barındırma ve müsabaka götürme gibi çeşitli görevleri vardır. Bu görevlerin daha da ötesi Osmanlıda spor tekkeleri tarafından yapılmıştır. Spor tekkelerinin çalışma ve iletim sistemi ile kulüplerin ve federasyonların idari, mali ve sportif yönden geniş bir karşılaştırılmasının yapılması gereklidir.

Spor tekkeleri o devirde kültürel gelişime de katkıda bulunmuşlardır. Günümüzde de buna benzer çalışmalar devam etmektedir. Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlayan, kişisel yaşamda fiziksel, ruhsal gelişimde ve sosyalleşimde bir araç olan sporun katkılarının, okullardan başlayarak uygun araç ve gereçlerle anlatılması, topluma spor yapma bilincinin kazandırılması, seyirci sayısının artırılması, şiddetin önlenmesi ile ilgili kurum ve kuruluşların imkan ve kaynaklarının bu amaçlar doğrultusunda etkili, verimli ve koordineli bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır (İmamoğlu, 2015b).

SONUÇ

Osmanlı imparatorluğunda değişik yerlerde açılan güreş tekkelerinin işletilme şekilleri, orada eğitim alan ve barınan pehlivanların ve genelde sporcuların çalışma yöntemlerinin günümüzde bile geçerliliğini koruyacak kadar ileri ve modern olduğu sonucuna varılmıştır. Osmanlıdaki spor tekkeleri günümüzdeki kulüp anlayışından daha ileri seviyede hizmet etmekteydiler. Bu hizmetlerin bir kısmı Türkiye'deki spor federasyonlarınca ancak yapılabilmektedir. Günümüzdeki spor kulüplerin ve federasyonların durumları idari, mali ve sportif yönden geliştirilmelidir. Özellikle bağımsız spor federasyonları spor kulüplerine gerekli desteği sağlamak için desteklenmelidir. Spor kulüplerinin hem yüksek performans hem de sporun tabana yayılması ile ilgili uygulanabilir ve sürdürülebilir stratejik planlarını, performans program ve bütçe projeksiyonlarını tamamlamaları ve var olanları da günün koşullarına uygun hale getirmek için gözden geçirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Bakırcı, N., Türkan, H. K. (2013). Tekke ve Zaviyelerin Balkanlar'daki Rolü ve Önemi. *Dil, Edebiyat ve Halk bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 145-160.

Bayraktar, G., Yazıcı, A., Siddık, M., (2012). *Osmanlı Kültüründe Huzur Güreşleri*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

- <http://www.gureshakemleri.org/>
<https://pehlivanblog.wordpress.com/2016/10/26/gures-tekkeleri/>
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/55999/mod_resource/content/0/%282%29%20T%C3%9CRK%20SPORUNDA%20TE%C5%9EK%C4%.pdf
- İmamoğlu, O. (2013). The Employment Of Wrestlers In Ottoman Palace. *International Balkan Symposium in Sport Sciences*, Tetova/Makedonia.
- İmamoğlu, O. (2015a). Osmanlı Kültüründe Spor Kulübü Prototipi olarak Spor Tekkeleri. *Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi*, 22-26 Mayıs Ohrid, Makedonia, iscs-conference.org.
- İmamoğlu, O. (2015b). Türkiye'deki Bağımsız Spor Federasyonlarının İdari, Mali, Sportif ve Sosyal Hedefler Yönünden İncelenmesi. *Multidisciplinary 1st International Congress On Sports Education And Health Sciences*, May 1-3, Sakarya-Turkey, s.419-427, icseh.com/book%20of%20abstract.pdf.
- İmamoğlu, O., Türkmen, M., Akdenk, M., Çebi, M. (1999). Osmanlı Devletinin Spor Politikasını Etkileyen Unsurlar. *Osmanlıda Spor Sempozyumu*, 61-71, 26-27 Mayıs 1999, Konya.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devletinde Spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Öztürk, O., Yılmaz, A. K., Mayda M. H. (2017). Osmanlı Devletinde Güreş. *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar- Sporlar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kahramanmaraş, 157-159.
- Sevecen, U. (2011). <http://www.habername.com/yazi/ulvi-sevecen-osmanlida-sporun-tek-adresi-spor-tekkeleri-1-6416.htm>.
- Taşmektepligil, M.Y., İmamoğlu, O., Küçük, H. (2011). Osmanlı Devletinde Sporun Sosyolojik Yaklaşım İçerisinde Değerlendirilmesi. *9.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi, Bakü/Azerbaycan.
- Tutkun, E. (2017). Osmanlıda "Hami - Mahmi" Sistemi. *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar- Sporlar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kahramanmaraş, 29-33.
- Türkmen, M. (2016). Osmanlı Arşiv Belgesinde: XIV. Yüzyıl Bursa Ahmed-i Dâ'i Mahallesinde İkinci Bir Güreş Tekkesi. *III Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyum ve Oyunları Bildiri Kitabı*, Kahramanmaraş, 281-295.
- Türkmen, M. (2017). Türklerde Spor ve Oyun Kültürü. *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar- Sporlar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kahramanmaraş, 1-14.
- Türkmen, M., Ceylan, A. (2018). Osmanlı Saray Hayatında Güreş. <http://doczz.biz.tr/doc/63304/osmanli-saray-hayatinda-g%C3%BCre%C5%9F-wrestling-in-ottoman>.
- Türkmen, M., Demirhan, B. (2014). Osmanlı güreş tekkeleri ve fonksiyonelliği. *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Kahramanmaraş, 162-173.
- Türkmen, M., Demirhan, B. (2015). Osmanlı güreş tekkeleri ve fonksiyonelliği. *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları, Kongre Dizisi*, 20-22 Kasım, Bişkek-Kırgızistan, 62-73.